

AFSTØBNINGSSAMLINGEN 1995-2002 ERFARINGER & STATUS

ALLIS HELLELAND

Det er altid glædeligt for et museum, når der er en stærk venneforening.¹ Det kan kun være positivt.

Særligt en venneforening, som er engageret og aktiv, og som tager selvstændigt initiativ til at arrangere en høring som den i dag. En venneforening kan noget, museet ikke selv kan. Selv om vi helst ikke vil tale så meget om det,

så er det økonomien, som styrer vores verden – i hvert fald politikernes verden. Det ligger vi under for alle sammen, og det har vi at kæmpe med og mod hele tiden. Det er i virkeligheden det, som det hele handler om.

Jeg vil gerne tillade mig at være optimistisk og fastslå at Afstøbningsamlingen lever. Den er ikke lukket for publikum. Den er

stillet op i formidlet form – og der er åbent for publikum! Der er ingen planer om lukning og den er stadig en vigtig del af Statens Museum for Kunst.

Men det var jo en glædelig dag, den 3. februar 1995, da vi kunne åbne den for publikum. Det var jo det, der var meningen med hele redningsaktionen, og det var spændende at høre Troels Andersen ride forhistorien op. Jeg var jo selv studentermedhjælp i Kobberstiksamlingen i de år, hvor I arbejdede mest intenst. Jeg husker de hemmelige møder, I holdt, hvor vi som studerende stod udenfor døren, spændt på hvad I var nået frem til. Da Kristian Jepsen kom ud med sit lille dukkehus af et pakhus og de små modeller af skulpturerne. Det var utrolig spændende år. Derfor var det dejligt, at der også blev bevilget penge til, at man kunne åbne for publikum. Det er selvfølgelig det, der er meningen med enhver museumssamling, at den er til for at blive set af modtageren.

Desværre så var der penge til åbningen, men der var ikke bevilget penge til de store formidlingsønsker, som museet har haft hele tiden. Det har ikke været muligt, men jeg synes, som Troels Andersen sagde, det var et stort skridt, at samlingen blev reddet fra undergang i laden. Der blev gennemført en restaurering af hver eneste skulptur, og de er nu i en god bevaringstilstand. Der er brugt store ressourcer på den i forhold til museets øvrige samlinger, men

det var meget nødvendigt, også for at rette op de mange år, hvor samlingen led skade.

Der er foregået en fin forskning gennem alle årene, først Marie-Louise Berner, og siden Jan Zahle. Det har vi ingen dårlige erfaringer med. Det har vi været stolte af, og har også draget nytte af det i form af publikumsformidling, i form af udstillinger og i form af omvisninger. Afstøbningssamlingen har haft sit gode liv siden 1995. Kun succes på alle måder. Restaureringsmæssigt, registreringsmæssigt, forskningsmæssigt, formidlingsmæssigt har vi gjort det, der var penge til. Det er jo selvfølgelig et spørgsmål om penge også. Hvad har der været råd til? Hvad var der øremærkede midler til? Det var ikke til så meget. Der var til, at vi, med engagement og på billigste vis, kunne få megen viden om samlingen bragt frem til publikum. Havde vi haft mange flere millioner, kunne det have været meget mere, og det kan man jo altid have lov at ønske sig.

Den store skæbnedag kom i januar 2002, da vi skulle finde de mange millioner på besparelserne, der blev meldt ud i forbindelse med finansloven. Der var nogle tunge dage for museet. Jeg vil tro de fleste vil kunne sætte sig ind i, hvordan det er, når man skal finde 10 % besparelser på alle områder af museets virksomhed. Det var ikke let, og det blev gjort efter behårede vurderingskriterier. Og prioriteringer skal man jo altid ud i. Jeg har gjort rede for det

i talrige breve og rapporter til ministeriet, til Jer og til pressen også. Det er sket helt åbent. Men det var en tung dag, hvor vi måtte erkende, at skulle vi vælge mellem at nedprioritere originalkunsten og opprioritere eller beholde standarden for afstøbningerne. Så måtte vi vælge originalkunsten, det var vi enige om i huset. Selv om det var tungt, så måtte vi gøre det sådan. Vi håber, og håbede allerede fra første dag, vi meldte det ud, at det kun er et spørgsmål om en overgangsperiode. Vi er glade for, at vi stadig har råd til pakhuset, hjemmet til samlingen, at samlingen står stillet op, at der er lys, varme, og at vi har mulighed for at holde den åben for publikum – nu er det en dag om måneden. Vi håber, og håbede allerede, da vi meldte besparelserne ud, at kunne få forskningen med, nu under SAFO (Samlings- og Forskningsafdelingen). I hvert fald er den forskningsmæssige del stadig vores ansvar, og det ligger under den seniorforsker, der har med ældre udenlandsk kunst at gøre. Det er selvfølgelig ikke muligt at forske i hele dette område på en og samme tid. Ethvert museum må prioritere og vægte indsatsen forskelligt. Man kan ikke forske i alt på en gang.

Men vi håbede selvfølgelig, at der ville ske mirakler – og miraklernes tid er ikke omme, der skete nemlig det glædelige, at vi i januar 2003 fik besked fra ministeriet, at vi har fået del i de såkaldte UMTS-midler². Det er midler, der for-

trinsvis er afsat til forskning og digitalisering. Det er helt naturligt for os, at denne glædelige nyhed først og fremmest leder tankerne hen på Afstøbningssamlingen. Selvfølgelig må vi have forskningen opprioriteret dér. Vi har godt nok en seniorforsker i ældre europæisk kunst, som har det som sit ansvarsområde, men det ville være godt at kunne genetablere forskningen i Afstøbningssamlingen. Dette er der afgjort stemning for på museet.

Formidlingsmæssigt halter det jo mere. Der er jo blot den ene dag om måneden. Man kan købe sig ind andre dage. Det koster nogle vagttimer, grundet overenskomster minimum tre timers løn. Skal man ind udenfor den månedlige åbningstid koster det derfor 600,- i weekender og på hverdage 450,- Hvis man er et hold på 10-20 mennesker og dividerer billetprisen op, så er der ikke den store forskel. Men selvfølgelig er der en psykologisk forskel imellem at kunne gå frit ind eller skulle banke på og spørge om der er nogen hjemme – at kunne gå ind og føle sig velkommen uden at skulle rekvirere ekstra vagter.

Vi har selvfølgelig prøvet at få ministeriet til at forstå hvor vanskeligt det er – og det har I også hjulpet godt med til. Det synes at have lykkedes, for i går fik jeg en besked fra ministeriet om, at de vil bevilge penge til at holde åben en gang om ugen. Det må glæde jer, og når vi samtidig får forskningen sat i værk, så

er vi for alvor i gang igen. Det er selvfølgelig ikke nok. Vi har masser af fremtidsønsker for udviklingen af Afstøbningssamlingen. Hvis vi skal have penge, er det nødvendigt med et helt klart mål og en plan, der kan fremlægges for politikerne.

Statens Museum for Kunst har aldrig fået bevilget penge til at formidle samlingen. Vi har fået penge til at holde den åben og til at restaurere den – heldigvis for det, for ellers ville der ikke være noget at holde åben for. Jeg synes derfor, at vi skal kæmpe for at få bevilgninger til formidling.

Pakhuset er jo helt fantastisk. Vi kan godt tage enkelte skulpturer op til Sølvgade og vise sammen med originalkunsten, men helheden med de mange århundreders skulptur samlet på et sted, skoven af gipsere, det er det vi skal fremme. Jeg tror vi har bedre muligheder for at få det til at lykkes, hvis vi kan få de store avissamlinger ud af de øverste etager af pakhuset. Hvis jeg var venneforening ville jeg kæmpe meget for at få den ekstra plads, så vi kan indrette undervisningslokaler og særudstillingsrum. Det er mit store ønske, og museets store ønske at skabe plads til et aktivt levende hus. Det er værd at kæmpe for. Særligt når man tænker på pakhusets placering med både det nye operahus og det nye skuespilhus. De bevilgende politikere skal dog være med. Det er ikke muligt at lukke samlinger i

Sølvgade. Vores drømme for Vestindisk Pakhus kræver ekstra midler.

Som Troels Andersen var inde på, så kunne de nulevende kunstneres holdning til samlingen og deres brug og fascination af gipsen være spændende at arbejde mere med, hvis bare der var midler til det. At få nogle nulevende kunstnere til at spille sammen med de gamle gipsere, at få leget med samlingen og få den formidlet på andre måder end blot den historiske, så vigtig den dog også er. Alt dette kræver lidt mere plads, så prøv lige at få ryddet de gamle provinsaviser, som i forvejen findes på Statsbiblioteket i Århus. Dem i Pakhuset er blot et ekstra sæt. En sådan rydning vil selvfølgelig kræve midler, da rummene derefter skal sættes i stand og brandsikres. Vi kæmper for det, og det håber jeg også, at I vil være med til at gøre.

Efter Allis Hellelands indlæg var der debat:
Spørgsmål fra salen, unavngiven person: Hvornår gælder den nye åbningstid fra?

AH: Vi har besluttet at vælge onsdage, som er gratisdag på vores museum. Vi vil lave åbningsdag fra kl.10 til kl.20, sådan at folk der arbejder også har mulighed for at komme. Det er et spørgsmål om vagtforbundet, hvornår det kan træde i kraft. Der skal ansættes nogle vagter og det skal forhandles i forbundet. Jeg spurgte min vicedirektør inden jeg gik herved

om, hvornår vi kan gøre det. Det kan ikke blive fra på onsdag, men vi gør det så hurtigt vi kan. 4. april skal det være i kraft, men måske sker det tidligere. Ministeriet har bevilget penge til at holde åbent de kommende år, og derefter skal det inkorporeres i vores resultatkontrakt, når den skal genforhandles.

Spørgsmål fra salen, unavngiven person: Hvor bliver det annonceret henne?

AH: Det gør vi alle steder, ligesom vi har gjort hidtil. Det har været fremme, at vi ikke har gjort noget for at promotere Afstøbnings-samlingen, og det synes vi er lidt ukorrekt. Vi har altid givet den en side i vores årsbrochure, som kommer i 600.000 eksemplarer. Den findes på vores hjemmeside, i aviserne og i vores magasin. Alt i alt mange, mange steder, hvor vi har prøvet at gøre opmærksom på samlingens eksistens. Hjemmesiden er altid opdateret og der vil man kunne finde åbningstiderne.

Spørgsmål fra Marie-Louise Berner: Hvor meget blev der sparet på administration i forbindelse med de seneste nedskæringer?

AH: Vi sparede det samme på hele museet. Som jeg har gjort rede for mange gange; vi sparede på alle områder af museets virke. Bevaringsmæssigt tog vi en vurdering af hvor

behovet var størst. Der var brugt rigtig mange ressourcer på Afstøbnings-samlingen og vi havde stukkatørernes ord for, at samlingen var i god stand. Det samme kunne ikke siges om vores papirsamling, hvor et kæmpearbejde venter med at få afsyret og ommonteret 300.000 værker. Det bliver den kommende indsats i de næste år, og vi håber at få en ekstra bevilling. Ved Malerisamlingen sparede vi én konservator væk, hvilket er meget ud af blot fem. Når det gælder forskningen var der heller ikke mange at tage af, og der var det igen en overvejelse om vi skulle spare på den forsker, der varetager hele guldaldersamlingen, på samtdiskunsten eller på Kobberstiksamlingen. Intet af dette var muligt, og vi vurderede, at der hvor vi bedst kunne undvære en stilling var på Afstøbnings-samlingen. Fordi det er ikke originalkunsten, og fordi der havde været så fin en forskning indtil da. Vi har alle sammen håbet, at det bare var en overgangsordning, og det ser det også heldigvis ud til, at det var. Vi sparede således lige meget overalt, også på administrationen. Hvis du vil se de konkrete tal kan du kigge på vores hjemmeside, under "Presseboksen". Der blev faktisk sparet mere i administrationen end der gjorde på de andre områder.

Mogens Herman Hansen: Hvorfor fyrer man folk øjeblikkeligt og spilder måneders arbejde

i stedet for at lade dem arbejde indtil deres opsigelse er udløbet? og hvorfor var det den senere Afstøbnings-samlingens Venner, og ikke dig, der arrangerede afskedsreceptionen for personalet?

AH: Det første spørgsmål må du rette videre til Finansministeriet, da der er nogle helt klare regler for sådanne afskedigelser. Vi har slet ikke taget afsked med Afstøbnings-samlingen. Den er en del af vores museum og vi betragter den som sprællevende. En afskedsceremoni ville derfor være vanvittig.

MHH: Altså heller ikke i forbindelse med fyringerne fandt du nogen grund til at sige tak for den indsats, som de ramte havde ydet?

AH: De blev inviteret, men kom ikke.

MHH: Jeg har ringet til Dansk Magisterforening, og ifølge dem kunne Jan Zahle udmærket være blevet i sit job. Altså være opsagt pr. 1. april, og så have arbejdet roligt videre i seks måneder. Han havde ikke måttet overflyttes til andet arbejde, men han havde godt kunnet fortsætte i egen stilling.

Spørgsmål fra Troels Andersen: Hvad var budgettet for Afstøbnings-samlingen ved sidste normalt fungerende år?

AH: Det kan jeg ikke svare på. Jeg kan ikke huske det.

TA: Så du ved ikke hvor meget du har sparet?

AH: Nej. Der må I igen slå op på vores hjemmeside, hvor vi har gjort rede for alle besparelserne. Se eventuelt også i vores årsberetning.

Afsluttende kommentar fra Flemming Johansen:
Efter som jeg bliver ældre, så bliver jeg ofte lettere rørt, end da jeg var ung og mere hård i filten. Da du talte, så var jeg faktisk lige ved at briste i gråd, fordi jeg synes det var så patetisk at høre, og også så falsk, at jeg blev helt rørt over, at man kan være så falsk. At man kan sige så meget, og hælde så meget vand ud af ørene på en gang. Det var lige ved, at tårerne løb mig ned af kinderne. Punkt for punkt, er det jo galt meget af det du siger. Det er også meget lidt troværdigt. Du vil have os til at tro, at du har været engageret i Afstøbnings-samlingen. Der er dog intet der tyder på det. Du siger, at Afstøbnings-samlingen "lever" med en ugentlig åbningsdag. Men det er jo ikke det, der er et liv. Et hus lever jo ikke ved, at døren går op og en række fremmede mennesker kan gå ind. Huset lever ved at have indbyggere. At der er nogle mennesker inde i huset, som arbejder og forsker. Det er da muligt, at du kan ansætte en ny grønskolling

af en forsker til at studere i samlingen, på et ph.d.-projekt eller lignende. Men du har fyret en grundfæstet forsker, nærmest bortvist ham fra den ene dag til den anden. Og derefter holdt samlingen åben en dag om måneden. Det er jo ikke en måde, at en samling lever på. Ikke alene er Jan Zahle fyret, men det har også været afgørende for samlingen, at der var en gipser som Jørgen Bau, der som højt kvalificeret opsatte samlingen. Han er væk nu. Du har ikke med et eneste ord tilkendegivet, at han skulle komme tilbage. Du påstår, at det er ministeriet der pålægger dig tingene. Det er jo falsk. Du får en sum, som du kan administrere. Det er dig der bestemmer hvordan øremærkingen skal finde sted. Grundlæggende er besparelserne dit ansvar. Du kan ikke køre det tilbage til ministeriet. Derfor er det også dit ansvar, det der sker og har fundet sted. Vi har ingen tillid til dig.

AH: Jeg tror, det skal have lov at stå helt rent.

Flemming Friborg: Jeg vil gerne runde af i forhold til mit indlæg. Jeg gjorde med vilje meget ud af at sige, at sagen ikke kun skal betragtes historisk, og ikke kun handle om det gamle. Fordi vi derved let kommer til at dreje diskussionen hen på bevaring for enhver pris. Men det skal selvfølgelig også handle om bevaring, som man med genskabelsen af samlingen i 1995 i

Statens Museums regi håbede at få bragt på fode i kraft af, at landets førende, kunsthistoriske forskningsinstitution lagde hus og vægt bag Afstøbnings-samlingen. Uanset undskyldningerne eller forklaringerne omkring det økonomiske perspektiv, så virker det som om, at man ikke har gjort sig nogen overvejelser, der gik i andre retninger. Lukningen kan ikke kun være et økonomisk spørgsmål, selv om det med nogen succes tilsyneladende er lykkedes Allis Helleland at snakke sig væk fra det. Sagen rører også ved nogle andre perspektiver end de økonomiske. Jeg tror det er meget væsentligt, som Troels Andersen også var inde på, at man integrerer diskussionen omkring brugbarhed i et kig på skulpturen, som den er i øjeblikket. Vi behøver ikke gå "tilbage" til Richard Winther, Bjørn Nørgaard og folk der er iblandt os endnu. Men også nu med firsernes og halvfemsernes danske skulptur, som er verdenskendt, og som virkelig er et aktiv for dansk kunst, arbejdes der med gipsen. Billedhuggere som Christian Lemmerz og Øivind Nygaard arbejder meget bevidst med gips, og bruger materialet kunstnerisk. Så diskussionen om gips som et lidt halvkedeligt, uoriginalt materiale skal vi i hvert fald ikke tage. Gipsens historiske dimension er under alle omstændigheder dybt aktuel. Det vil være svært at tro på, at Kunstmuseet bare forsker videre, som om intet var hændt. Det er også glædeligt, at Allis Helleland har flyt-

tet sig fra sit første standpunkt. Det lyder for mig, i hvert fald med udgangspunkt i talen i dag, som om Allis Helleland har oparbejdet en større sympati for Afstøbnings-samlingen, end hun havde da den blev lukket.

Spørgsmål fra Marie-Louise Berner: Når nu regeringen i meget høj grad kører frem med disse voldsomme besparelser, er det så sådan, at man kunne forestille sig, at Afstøbnings-samlingen ville få et andet og et bedre liv, hvis den blev rykket ud af museets regi?

AH: Jeg synes det ville være et stort tab for Statens Museum for Kunst, hvis den forsvandt ud af vores regi. Den er jo tænkt ind i en sammenhæng med Malerisamlingen og Kobberstiksamlingen. Den er tænkt som en forberedelse til at se de øvrige samlinger i huset. Det er jeg helt klart imod. Samlingen kan sikkert godt leve sit eget liv uden museet, men det ville være et tab.

Troels Andersen: Jeg tror vi kan være glade for, at Erik Fischers forslag fra 1972, om at gøre samlingen til en universitetssamling, ikke er blevet gennemført. Når man ser på hvad der er sket, og sker, på universitetsfronten. Til gengæld har jeg hørt på det Allis Helleland siger med historikerens briller. Du kom jo faktisk til at bruge nøjagtig den argumentation, som har

været Leo Swane og Jørn Rubows, men ikke Lars Rostrup Bøyesen og Villads Villadsens [de fire forudgående direktører på Statens Museum for Kunst, red.], da du sagde, at vi skulle skelne mellem de originale kunstværker og gipsen. Samlingen har aldrig været en integreret del i Sølvgade. Den har altid været en meget besværlig genstand. Lige fra bygningen blev opført har der ikke været andet end strid om hvilke lokaler, der skulle disponeres til gips og til originaler. Institutioner er jo nogle underlige sejlivede nogen, og sommetider tager de magten fra dem, der styrer dem. Du ligger under for en historisk tradition, som siger, at når det endelig skal være, så må vi gøre sådan. Jeg vil gerne spørge dig om det har strejft dig, som man gør i udlandet, at visse dele af samlingen er åben på visse dage? Der er jo andre måder at gennemføre de meget kedelige begrænsninger i offentlighedens adgang. Så vil jeg meget gerne have, at det her peger fremad. Derfor tak for en onsdag om ugen, men det er ikke så sjovt når der står et ægtepar fra provinsen en søndag og gerne vil vise deres børn samlingen. Det er en helt normal brugersituation.

Jeg synes der bør være plads til forskningen. Selvfølgelig fordi ingen formidling kan finde sted uden forskning. Vi har i museumsloven, endnu heldigvis, en absolut formidlingsforpligtelse. Efter mit skøn skriger Afstøbnings-sam-

lingen på formidling. Hellere en åbningstid der slutter kl.15 på hverdage, sådan at skoler kunne have adgang. Formidlingen skal der sættes en meget stærk streg under. En ting til. I 1979 så vi hvad der sker når samlingen internt i huset ikke har nogen talsmand. Så sker der nemlig det, at traditionen tager over. Det har den gjort endnu gang.

AH: Du siger, det er en forskel mellem traditioner, men det var nu ikke tænkt sådan. Det var simpelthen ren vurdering. Vi havde ikke andet at tage af på forskersiden. Det er der så rettet op på nu, og UMTS-midlerne kan kun bruges på forskning.

TA: Ja, men hvad med formidlingen, hvad med åbningen for publikum?

AH: Formidlingen, og herunder åbningen for publikum, har fået en lille åbning i og med, at kulturministeren egenhændigt har fundet pengene til, at vi kan holde åbent en dag om ugen, i stedet for en dag om måneden. Jeg synes da heller ikke det er nok, men vi har valgt at gøre det om onsdagen, fordi der er længe åbent i Sølvgade. Selvfølgelig har vi tænkt på det der ægtepar, der kommer om søndagen og ikke kan komme ind. Man kunne godt dele det op, så man havde onsdage til kl.15 og så søndage. Det koster lidt mere om søndagen,

men det tror jeg nok, at der er forståelse for. Til gengæld er der nogle muligheder ved at holde åbent onsdag aften, som vi har stor glæde af i Sølvgade. Det er aftener, hvor foreninger og grupper kommer meget. Men igen, vi kan ikke trylle, og vi kan ikke holde åbent hver dag, for det er der ikke bevilget penge til endnu. Vi kan jo kæmpe stadigvæk, og håbe på, at når vi skal forhandle yderligere på resultatkontrakten, så kan vi udvide åbningstiden. Vi må bare blive ved. Det er ikke fordi vi ikke vil. Angående formidlingen. Vi vil holde en gratis omvisning hver onsdag. Det er jo i hvert fald en mundtlig formidling. Men selvfølgelig ønsker vi også bedre skilte, tekster og alle de planer vi i øvrigt har. Vi vil også gerne have noget mere på vores hjemmeside. Herunder en tredimensionel fremstilling af skulpturerne, hvor vi fint kan satse på Afstøbningssamlingen. Vi gør alt hvad

vi har mulighed for. Det er selvfølgelig mit ansvar. Det har jeg aldrig prøvet at løbe fra.

TA: Nu sidder vi så mange venner af Afstøbnings­samlingen her. Kunne vi ikke prøve at få et bud på hvad det er, vi skal gå til politikerne med? Hvad skal den næste bevilgende kultur­minister have præsenteret på vores ønseseddel? I stedet for blot at forholde dig til de små midler, du allerede har, må du da have nogle drømme om, hvad man kunne gøre?

AH: Som jeg allerede har været inde på, så drømmer vi om at få de to ekstra etager for at få bedre plads. Men allerøverste prioritering er at holde mere åbent. Mere plads vil give mulighed for at lege lidt mere med samlingen. Få undervisningslokaler indrettet, men forudsætningen for det hele er selvfølgelig, at vi holder åbent.

Noter:

¹ Redigeret båndafskrift af Allis Hellelands indlæg på høringen om Afstøbnings­samlingen d. 6.2. 2003

² Regeringen fik i 2002 ca. 4 mia. ind ved salg af UMTS-licenserne til mobiltelefoni. Heraf gik 1 mia. til forskning.